

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 331.55:331.5:330.34:332.1

DOI <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.5/20>

Банчук-Петросова О.В.

Київський національний університет культури і мистецтв

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УМОВАХ COVID-19: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено питання міжнародної трудової міграції в умовах COVID-19. З'ясовано, що трудова міграція має суттєвий вплив на майбутній розвиток подій як у соціальному, так і в економічному житті країни. Мігранти сприяють зростанню економіки в приймаючих країнах, беручись за роботу, яка вимагає великого внеску людських ресурсів і енергії, але вважається непрестижною в даному суспільстві. Установлено, що значна кількість робітників-мігрантів зайнята у головних сферах, таких як охорона здоров'я (медики та медсестри), сезонні сільськогосподарські роботи. З'ясовано, що ситуація з пандемією вкотре довела, що численна кількість європейських країн потребує залучення трудових мігрантів для нормального функціонування деяких галузей економіки. Проте пандемія також вкотре проілюструвала і нерівність, з якою стикаються працівники-мігранти. Порівняно з іншими міжнародними мігрантами (наприклад, іноземними студентами) трудові мігранти наражаються на велику кількість бар'єрів. Установлено, що у багатьох країнах мігранти не користуються рівним доступом до медичної допомоги, як громадяни, і не мають змоги отримувати лікування, у тому числі й від COVID-19. Водночас там, де вони мають право на відповідні послуги, мовні бар'єри, обмеженість знань можуть призвести до недостатнього доступу до медичної допомоги. Крім того, національні та місцеві органи влади часто не мають точної картини щодо кількості та розподілу мігрантів під їхньою юрисдикцією. Це ускладнює збір точної інформації про постраждалих людей, а також моніторинг спалаху пандемії. Робітники-мігранти здебільшого виключені із систем добробуту, що захищають працівників, які втрачають роботу та доходи через закриття робочих місць та закриття бізнесу, незважаючи на їх внесок у добробут системи. З'ясовано, що трудова міграція може принести багато користі для всіх за умови, що вона добре регулюється. Проте регулювання питання міжнародної трудової міграції в умовах пандемії COVID-19 нині є недостатнім.

Ключові слова: міжнародна міграція, трудова міграція, COVID-19, робітники-мігранти, правове регулювання.

Постановка проблеми. Тема міграції є дуже актуальною. Особливо гостро нині постає питання міжнародної трудової міграції. Транснаціональні трудові мігранти роблять значний внесок в економіку країни походження, щорічно відправляючи додому грошові перекази [8]. Велике значення розвиток трудової міграції має й для країни міграції та працевлаштування міграційної робочої сили. Водночас стрімке поширення у світі COVID-19 зумовило обмеження міграційних процесів. За оцінками Світового банку, внаслідок скорочення заробітків мігрантів в умовах карантину та економічного спаду міжнародні приватні перекази, переважну більшість яких становлять гроші мігрантів, котрі вони відсилають своїм сім'ям на

батьківщину, скоротяться в поточному році майже на 20%, або на 109 трлн дол. США. Це позначиться на добробуті 800 млн людей, залежних від переказів, а також створить серйозні проблеми для країн походження мігрантів, де перекази відіграють важливу роль у стабілізації платіжного балансу та є важливим фінансовим джерелом для економічного розвитку країни. Зменшення міграції створює проблеми і для країн призначення, оскільки вони позбулися частини робочої сили, необхідної економіці [1, с. 12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти міграції робочої сили вивчали: С. Кулицький, І. Єлейко, Л. Українець, Т. В. Шепель, В. Наконечна, О. Малиновська, R. Costi, D. Gabor,

R. Crețan, D. Light, I. Sakharuk, S. Batychenko, O. Derii, A. Kryzhevskiy, A. Magomedova, O. Pohorielova та ін.

Проте попри існуючі наукові доробки дане питання все ще потребує подальшого вивчення та переосмислення, адже сьогодні майже відсутні дослідження, присвячені нормативно-правовому регулюванню міжнародної трудової міграції в умовах COVID-19.

Постановка завдання. Мета статті – шляхом аналізу результатів наукових досліджень, нормативно-правової бази з'ясувати особливості та значення міжнародної трудової міграції в умовах COVID-19.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трудова міграція має суттєвий вплив на майбутній розвиток подій як у соціальному, так і в економічному житті кожної країни [6, с. 185]. Мігранти сприяють зростанню економіки в приймаючих країнах, беручись за роботу, яка вимагає великого внеску людських ресурсів і енергії, але вважається неprestижною в даному суспільстві. Таким чином, мігранти доповнюють місцеві трудові ресурси, а не конкурують із ними. Приймаючі країни не менш зацікавлені в притоці як висококваліфікованих фахівців серед мігрантів [6, с. 182], так і звичайних робочих.

Водночас із метою протидії та запобігання поширенню COVID-19 весь світ вдався до глобального блокування, у тому числі й обмеження міжнародної міграції робочої сили. Однією з перших країн – членів ЄС, яка застосовувала обмеження як для своїх громадян, так і для іноземців задля недопущення поширення вірусу COVID-19, стала Польща. З 15 березня уряд заклав кордони для в'їзду іноземців, припинено міжнародне залізничне, автобусне та авіасполучення [3, с. 18].

При цьому дослідження показали, що робітники-мігранти сильно представлені у критичних заняттях на передовій війни проти цієї пандемії, таких як охорона здоров'я (медики та медсестри), сезонні працівники сільського господарства, доглядачі та прибиральники [13]. Для прикладу, цього року складно почати без трудових мігрантів сезонні роботи в Польщі. Окрім того, дефіцит робочої сили відчувають будівельна, меблева, метало- та деревообробна галузі тощо [3, с. 18].

Ураховуючи об'єктивну потребу в працівниках, цілком логічно, що багато країн призначення запровадили різноманітні заходи, спрямовані на захист мігрантів та надання їм допомоги. Передусім йдеться про врегулювання правового становища іноземців, які внаслідок карантину не могли ні повернутися додому, ні врегулювати

свій статус у зарубіжній державі. Більшість європейських країн дозволили мігрантам, у яких строк дії візи або дозволу на перебування закінчувався під час карантину, легально залишатися в країні, доки обмеження не будуть зняті, плюс 30 днів для того, щоб вони могли врегулювати своє становище [1, с. 12].

Наприклад, у Польщі, яка є сьогодні основною країною призначення для трудових мігрантів з України, аграрні спілки, будівельні асоціації, представники м'ясопереробної промисловості тощо зверталися до уряду з проханням створити умови для подальшої зайнятості українців. В урядовій програмі виходу з кризи передбачено можливість для іноземців, які працювали за трудовими угодами на підприємствах, змушених припинити свою діяльність через коронавірус, отримувати 80% зарплати, а тим, хто уклав із роботодавцем угоди підряду (таких серед українців більшість) – 80% мінімальної зарплати. Великі польські рекрутингові агентства пропонують мігрантам, у яких збігає строк чинності документів, безкоштовно оформити дозволи на перебування в Польщі на термін до трьох років. Більше того, за власний рахунок вони створили декілька пунктів, де працівники, які прибувають з України, можуть перебути період обов'язкової обсервації перед тим, як приступити до роботи [1, с. 12]. У рамках програми з порятунку польської економіки «Антикризовий щит» у квітні набрав чинності новий Закон (Ustawa o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2), у якому йдеться про те, що іноземцям, в яких під час пандемії завершиться термін віз і карт перебування в Польщі, дозволено легально перебувати в Польщі весь термін епідемії і 30 днів після цього. Такі положення поширюються на громадян України, які перебувають на території Польської Республіки на підставі національної та шенгенської віз, карт тимчасового проживання та у рамках безвізового режиму і лише тоді, коли дія дозвільних документів на перебування й роботу в Польщі завершується після 14 березня (дати оголошення у країні стану епідемії) [3, с. 18].

У Португалії з метою забезпечення всім, хто перебуває на її території, доступу до медичної та соціальної допомоги було оголошено тимчасову міграційну амністію. В Італії, країні, яка серйозно постраждала від коронавірусу, оголошено масову легалізацію мігрантів, зайнятих у сільському господарстві та сфері домашніх послуг. Легаліза-

ція торкнеться від 300 тис до 500 тис осіб, яким буде надано право легально перебувати в країні впродовж шести місяців для пошуку роботи та укладення трудової угоди. У разі підписання контракту посвідка на перебування буде продовжена на строк його дії [1, с. 12].

Канада звільнила основні категорії працівників-мігрантів від обмежень поїздок, коли їхні кордони були закриті для іноземців. Сполучене Королівство подовжило візи близько 2 800 мігрантів – фахівців у сфері охорони здоров'я. Сюди входять лікарі, медсестри та фельдшери [13]. Окрім того, Великобританія надала безкоштовний доступ до медичних послуг для всіх мігрантів, незважаючи на їхній міграційний статус, у разі підозри на коронавірус, включаючи тестування та лікування [10, с. 16].

Зацікавленість у відновленні прибуття трудових мігрантів на сезонні роботи у свої країни висловлювали уряди Австрії, Бельгії, Великої Британії, Данії, Ізраїлю, Німеччини, Норвегії, Чехії, Фінляндії тощо [1, с. 12].

У Німеччині сільськогосподарські виробники наполягали на тому, щоб уряд дозволив румунським робітникам приїжджати і збирати врожай (особливо спаржу). У той час, коли населення знаходилося в ізоляції, румунський уряд погодив спеціальне звільнення для сільськогосподарських робітників [7]. Аналогічні заходи для румунських робітників були прийняті і в інших країнах: загалом 188 спеціально зафрахтованих рейсів покинули Румунію в західноєвропейські країни, тоді як регулярні рейси були припинені [15]. В інших випадках були організовані спеціальні поїздки, наприклад для працівників із догляду за престарілими [8].

Фінляндія цього року планує привезти майже 9 тис українських робітників для збору врожаю. За інформацією італійських ЗМІ, уряд цієї держави на тлі пандемії COVID-19 вирішив тимчасово легалізувати мігрантів, які працюють у сільськогосподарському секторі або в домашньому господарстві, не маючи дозволу на проживання. Щоб скористатися новою схемою, заявникам потрібно буде довести, що вони мають досвід роботи в секторі домашніх послуг або сільському господарстві. Нові правила дадуть змогу іноземним громадянам отримати вид на проживання терміном дії на півроку, якщо вони є сільськогосподарськими або домашніми працівниками і в'їхали до Італії до 8 березня 2020 р. [4, с. 55].

Як бачимо, ситуація з пандемією вкотре довела, що велика кількість європейських країн

потребує залучення трудових мігрантів для нормального функціонування деяких галузей економіки. Сьогодні період паніки та невпевненості через відсутність повної інформації щодо ситуації з пандемією, що виник на початку запровадження карантинних заходів, минув. У багатьох трудових мігрантів з'являється бажання повернутися на роботу за кордон.

Проте пандемія також вкотре проілюструвала і нерівність, з якою стикаються працівники-мігранти. Порівняно з іншими міжнародними мігрантами (наприклад, іноземними студентами) трудові мігранти стикаються з великою кількістю бар'єрів у доступі до медичних послуг у приймаючих країнах (наприклад, неадекватне медичне страхування), особливо з мігрантами, які працюють домашньою прислугою [14].

У багатьох країнах мігранти не користуються рівним доступом до медичної допомоги, як громадяни, і не мають змоги отримувати лікування, у тому числі й від COVID-19. Водночас там, де вони мають право на відповідні послуги, мовні бар'єри, обмеженість знань можуть призвести до недостатнього доступу до медичної допомоги. Окрім того, національні та місцеві органи влади часто не мають точної картини щодо кількості та розподілу мігрантів під їхньою юрисдикцією. Це перешкоджає їх включенню до зусиль у галузі охорони здоров'я й ускладнює збір точної інформації про постраждалих людей, а також моніторинг спалаху пандемії [7].

Робітники-мігранти здебільшого виключені із систем добробуту, що захищають працівників, які втрачають роботу та доходи через закриття робочих місць та закриття бізнесу, незважаючи на їхній внесок у добробут системи [19]. Вони часто не мають права на гарантований дохід, пільги, ваучери на харчування, оплачувані лікарняні листки або навіть вихідні дні. Так само вони можуть бути виключені з програм допомоги та підтримки урядів, що впроваджуються та впроваджуватимуться у відповідь на COVID-19 [9].

Робітники-мігранти часто наражаються на умови з тривалими робочими днями, низькою оплатою праці, поганими умовами праці (відсутність захисних засобів) і неякісним житлом, у якому розміщується велика кількість людей, що сприяє соціальному відчуженню [15].

Непоодинокими є випадки протестів робітників-мігрантів із приводу невиплаченої заробітної плати та умов праці. Для прикладу, умови праці румунських тимчасових трудових мігрантів отримали безпрецедентний рівень уваги, причому як

німецькі, так і румунські ЗМІ позиціонують таку роботу як форму сучасного рабства. Ці події продемонстрували неадекватність законодавства про охорону праці для вразливих сезонних робітників-мігрантів. Як виявилось, захист продовольчих запасів західноєвропейських країн має пріоритет над охороною здоров'я і безпекою східноєвропейських робітників. У відповідь на таку ситуацію група із 28 трудових і правозахисних організацій з усієї Європи підготувала спільну заяву, що закликає ЄС реформувати загальну сільськогосподарську політику і гарантувати трудові права сільськогосподарських працівників [8].

Зауважимо, що існує взаємозв'язок між правами, котрі надаються мігрантам, та кількістю мігрантів, яку країни зазвичай допускають. Дивлячись на країни у всьому світі, існує примітна загальна тенденція: чим більше прав надається мігрантам, тим меншій кількості низькокваліфікованих мігрантів дозволено працювати в країнах призначення. Країни, як правило, або допускають велику кількість мігрантів із низькою кваліфікацією, але пропонують їм відносно мало прав, або забезпечують порівняно більший комплекс прав, якщо кількість мігрантів менше, а потенційна вартість робочої сили вище [17, с. 148].

Більше зосереджена на короткочасних мігрантах міграційна політика азіатських країн. У деяких азіатських країнах юридичний статус іноземних мігрантів за замовчуванням значно нижчий порівняно зі статусом місцевих громадян. Це особливо актуально для країн Перської затоки.

Інші країни, навпаки, суворо дотримуються міжнародних законів, які не залишають місця для дискримінації іноземних робітників. У деяких таких країнах ці правові норми повністю визнані і вже довели свою ефективність.

Окремо слід згадати так звані спеціальні економічні зони та зони вільної торгівлі, багато з них знаходяться в Азії. Такі зони, по суті, орієнтовані на створення найбільш сприятливих режимів ведення бізнесу, а це означає, що захист трудових прав не є пріоритетом для них [Error: Reference source not found].

Трудова міграція може принести багато користі для всіх за умови, що вона добре регулюється. Правовими основами забезпечення захисту прав громадян, які працюють та проживають за кордоном, є міжнародні двосторонні або багатосторонні угоди про зайнятість [16, с. 379–380]. Багатосторонні угоди включають, зокрема, Конвенцію про правовий статус

трудова міграція і членів їхніх сімей держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав (14 листопада 2008 р.) [1], Угоду про співробітництво у сфері трудової міграції та соціального захисту працівників-мігрантів (15 квітня 1994 р.) [2]. Що ж стосується двосторонніх угод, то, наприклад, Україна підписала міждержавні і міжурядові угоди з такими країнами: Іспанією (12 травня 2009 р.), Лівією (14 жовтня 2003 р.), Португалією (13 лютого 2003 р.), Азербайджанською Республікою (03 червня 2004 р.), Білоруссю (17 липня 1995 р.), Вірменією (17 червня 1995 р.), В'єтнамом (08 квітня 1996 р.), Латвією (21 листопада 1995 р.), Литвою (28 березня 1995 р.) тощо.

Проте, на жаль, як показує практика, регулювання питання міжнародної трудової міграції в умовах епідемії COVID-19 нині є недостатнім. По-перше, необхідно забезпечити ратифікацію Міжнародної конвенції про захист прав всіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей більшою кількістю країн, щоб забезпечити глобальну рівність у галузі охорони здоров'я і забезпечити, щоб здоров'я трудящих-мігрантів не ігнорувалося в ході майбутніх епідемій і стихійних лих [14]. По-друге, ще чимало аспектів та нюансів, зумовлених COVID-19, не враховано у положеннях нині чинних міжнародних нормативно-правових актів. Зокрема, усім мігрантам повинен бути наданий доступ до програм соціального забезпечення, пов'язаних із COVID-19. За відсутності загальнодержавної політики у цьому питанні місцева влада може підтримувати системи допомоги, які включають усіх місцевих жителів незалежно від їхніх статусу та національності [12]. Необхідно забезпечити постійний доступ до юридичної допомоги з метою надання змоги мігрантам захищатися від жорстокого поводження та експлуатації, а також забезпечення можливості краще орієнтуватися у питаннях міграції [7].

Висновки. Результати проведеного дослідження дають змогу зробити висновок про те, що однією з найбільш актуальних потреб сучасної світової спільноти в умовах сьогодення є врегулювання міжнародної трудової міграції, адже в умовах COVID-19 трудові мігранти як робоча сила стають ще більш значимими та ще менш захищеними.

Насамкінець слід зауважити, що питання міжнародної трудової міграції в умовах COVID-19 потребує подальшого наукового дослідження у контексті розвитку законодавчого регулювання.

Список літератури:

1. Конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав від 14 листопада 2008 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_j82#Text (дата звернення: 11.08.2020).
2. Угода про співробітництво у сфері трудової міграції та соціальний захист працівників-мігрантів від 15 квітня 1994 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_012#Text (дата звернення: 11.08.2020).
3. Єлейко І., Українець Л. Тенденції трудової міграції населення України до Польщі на сучасному етапі. *Проблеми системного підходу до економіки підприємств*. 2020. № 3. С. 14–20.
4. Кулицький С. Український ринок праці під впливом пандемії COVID-19: стан та оцінка перспектив розвитку. *Україна: події, факти, коментарі*. 2020. № 12. С. 43–57.
5. Малиновська О. Міграція і коронакриза. *Міграція*. 2020. № 6. С. 12.
6. Шепель Т.В., Наконечна В.І. Соціально-економічні наслідки міграції трудових ресурсів України та механізм їх регулювання. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 179–185.
7. Costi R., Gabor D. Are Western Europe's Food Supplies Worth More than East European Workers' Health? *The Guardian*. 16 April 2020. URL : <https://www.theguardian.com/world/commentisfree/2020/apr/16/western-europe-food-east-european-workers-coronavirus> (дата звернення: 11.08.2020).
8. Crețan R., Light D. COVID-19 in Romania: transnational labour, geopolitics, and the Roma «outsiders». *Eurasian Geography and Economics*. 2020. № 1–14. URL : <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15387216.2020.1780929> (дата звернення: 11.08.2020).
9. Doherty B., Taylor J., Karp P. «Left with nothing»: Australia's migrant workforce face destitution without coronavirus safety net. *The Guardian*. 2020. 1 April. URL : <https://www.theguardian.com/australia-news/2020/apr/01/left-with-nothing-australias-migrant-workforce-face-destitution-without-coronavirus-safety-net> (дата звернення: 11.08.2020).
10. Florinskaya Y. Labor Migration In RF Amid Border Closure. *SSRN Electronic Journal*. 2020. № 7. P. 14–19.
11. Guadagno L. Migrants and the COVID-19 pandemic: An initial analysis. *International Organization for Migration, Migration Research Series*. 2020. № 60. 28 p.
12. Hopkins J. Chicago Mayor signs Executive Order giving coronavirus benefits to illegal aliens. *Daily Caller*. 2020. 7 April. URL : <https://tennesseestar.com/2020/04/08/chicago-mayor-signs-executive-order-giving-coronavirus-benefits-to-illegal-aliens/> (дата звернення: 11.08.2020).
13. Labour migration at the time of COVID-19. URL : <https://www.itcilo.org/stories/labour-migration-time-covid-19> (дата звернення: 11.08.2020).
14. The neglected health of international migrant workers in the COVID-19 epidemic / A. Liem et al. *The Lancet Psychiatry*. 2020. № 7(4). 20 p.
15. Mutler A. Romanian Migrants Get COVID-19 as Pandemic Exposes Bad Conditions for East European Workers. *Radio Free Europe/Radio Liberty*. 30 May 2020. URL : <https://www.rferl.org/a/romanian-migrants-get-covid-19-as-pandemic-exposesbadconditionsforeasteuropeanworkers/30643195.html#:~:text=Hundreds%20of%20Romanian%20workers%20staged,they%20were%20working%20> (дата звернення: 11.08.2020).
16. Main trends in development of migration policy in Ukraine / I. Sakharuk et al. *Revista Amazonia Investiga*. 2020. № 26. P. 372–382.
17. Temporary Labor Migration. Justice for People on the Move. 2020. P.138–165.
18. Ushakov D., Auliandri T.A. International Labor Migration in South Asia: Current Situation and the Problems of Efficient National Regulation. *IOP Conference Series : Materials Science and Engineering*. 2020. № 753. URL : <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/753/8/082024/meta> (дата звернення: 11.08.2020).
19. Vargas-Silva C. The fiscal impact of immigration in the UK. Briefings, The Migration Observatory, University of Oxford, Oxford. 2019. URL : <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/the-fiscal-impact-of-immigration-in-the-uk/> (дата звернення: 11.08.2020).

Banchuk-Petrosova O.V. INTERNATIONAL LABOUR MIGRATION IN THE COVID-19 CONDITIONS: LEGAL ASPECT

The article examines the issue of international labor migration in the conditions of COVID-19.

It was found that labor migration has a significant impact on future developments in both social and economic life of the country. Migrants contribute to the growth of the economy in the host countries by undertaking work that requires a large contribution of human resources and energy, but is considered unprestigious in this society.

Migrant workers have been found to be heavily involved in critical training in the advanced war against this pandemic, such as health care (doctors and nurses), seasonal agricultural workers, caretakers and cleaners.

The pandemic situation has shown once again that many European countries need to attract migrant workers for some sectors of the economy to function properly. However, the pandemic also reiterated the inequalities faced by migrant workers. Compared to other international migrants (such as foreign students), migrant workers face many barriers.

It has been found that in many countries, migrants do not enjoy equal access to health care as citizens and are unable to receive treatment, including from COVID-19. At the same time, where they have the right to appropriate services, language barriers, limited knowledge can lead to insufficient access to health care. In addition, national and local authorities often do not have an accurate picture of the number and distribution of migrants under their jurisdiction. This prevents them from being involved in health efforts and makes it difficult to gather accurate information about affected people, as well as to monitor a pandemic outbreak.

Migrant workers are largely excluded from welfare systems that protect workers who lose their jobs and incomes through job closures and business closures, despite their contribution to the welfare of the system.

It has been found that labor migration can bring many benefits to all, provided it is well regulated. However, the regulation of international labor migration in the context of the COVID-19 epidemic is currently insufficient.

Key words: *international migration, labor migration, COVID-19, migrant workers, legal regulation.*